

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Observ. in Cap. XIII. De Probatione per instrumenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

cium esse inspicere, quid ad Probationem uniuscujusque negotii sufficiat. Denique varia Causarum genera enumerat, circa quæ indicat Textus loquentes de Probationibus, quæ in iis admittendæ sunt usque ad Reg. XXIII.

Ut ordine congruo disponerentur hæc Regula XXI. à præcipuis initium faciendum erat, nempe ab Instrumentis; tum ad Testes pergendum; dein, ad Indicias; inde, ad Præsumptiones; denique, ad rumorem publicum: tunc, expositis, quæ sufficientiam, aut insufficientiam Probationum spectant, indicandæ erant Probationes uniuscujusque generis Causarum, pro dignitate singularum.

REGULA XXIV. Quod hic dicit, Probationi testimoniali peculiare est, & rejiciendum erat ad Cap. XIV. de Testibus.

REGULA XXV. hic loquitur de eventu Probationis. Dicit primum, eum, qui probat, Causam obtinere; Adversarium verò damnari, prout Causa postulaverit, ad restituendum Simplum aut Duplum. Tres subjicit Exceptiones. Prima: nisi hic contrariam Probationem suscipiat; hæc Exceptio quinque Replicationibus restringitur, 1. Si agatur de delicto probato Cap. 2. de Probat. 2. Si depositionem publicatæ fuerint. 3. Si Probationi renunciatum fuerit. 4. Si Probatio posterior anteriorem vincere nequeat. 5. Si Probatio sit definita, qualis est ea, quæ fit per Confessionem in Jure; per Juramentum delatum, aut relatum; vel per rem judicatam, aliudve simile momentum controversiæ decisorium; 6. Adjici potest, si præsumptio tantam vim habeat, ut omnem Probationem contrariam excludat. Ejusmodi præsumptiones dicuntur *Juris & de Jure*: talis olim erat præsumptio Matrimonii deducta ex copula carnali inter Personas desponsatas. Has præsumptiones approbat Jus & jubet, ut Factum sic præsumptum, pro certo habeatur; talis est præsumptio Professionis Religiosæ nascens ex gestatione habitus Professorum, & exercitio actuum Religiosorum cum habitu ultrà tempus Probationis Cap. 4. de Regular.

Exceptio Secunda: si Probatio destruat per Exceptionem, sive objectionem fortiolem, undè fit, ut, si probetur aliquem Hæreticos minimè Suspectum instanti morte, Hæreticos vocasse, ut consolationem ab illis acciperet per manuum impositionem, is idcirco non reputetur Hæreticus, posito quòd videatur mentem sanam non habuisse: si verò Hæreticos suspectus erat, non admittitur hæc excusatio, posito quòd Hæretici non nisi Personis ratione utentibus hanc consolationem impertire soliti sint. Cap. 3. de Hæret. in 6. Exceptione Tertia: Excipitur Casus, quo præsumptio gravis adversus Probationem militat; Cap. 10. de Præsumpt. quo in casu vincit præsumptio, nisi Factum præsumptioni contrarium perfectè probatum fuerit. Exceptio hæc continetur in Secunda; & ex utràque junctâ consequitur id, quod prius observatum fuit in hanc Regulam XXV. extrâ Casus, in quibus non admittitur Probatio rei contrariæ iis, quæ probata sunt, Probationem majorem Lites definire.

REGULA XXVI. nihil continet, quod non sit in præcedentibus; quippè jam diximus, eum, qui non probat, Causa cadere; Confessionem Rei liberare Actorem à probandi necessitate, Juramentum delatum & præstitum, Probationis locum tenere, sed non esse deferendum nisi deficientibus cæteris, cum sit tantum subsidiarium.

Autor, hoc in Capite, de Probationibus in genere differens, multa miscuit, quæ ad species pertinent: tale est quodcumque dicit de Præsumptione, de Juramento, de Confessione, de Testibus, de Instrumentis, quod reservandum erat ad Capita sequentia, in quibus agit de Probationibus in specie.

Plures aliæ Regulae circa Probationes generatim consideratas in Jure occurrunt; multas refert Fagna-

nus Tom. I. p. 40. Tom. II. p. 133. de Probat. 147. de Probantib. 166. de Jurejur. Tom. III. p. 33. de Candest. Despons. pag. 86. 87. qui Filii Legit. Scilicet ex multis semi-Probationibus exurgit Probatio perfecta: Probationes contrariæ, quæ conciliari non possunt, se mutuo destruant: Probationum inæqualium fortior vincit; Probatio dubia aut æquivoca non liberat ab obligatione probandi, & interpretationem accipit contra Allegantem: in Causâ summariâ Probatio perfecta non est necessaria; levis autem sufficit: Probatio perfecta non destruit, nisi per aliam similiter perfectam: præsumptio cedit veritati; Itaque Probationes ab hac deductæ, vincunt Probationes à præsumptione quasitas: ubi agitur de Crimine, Probationes luce clariores esse debent; Consuetudo, quæ Probationes vulgò receptas antiquat, aut, quæ iis aliquatenus derogat, nulla est, maxime si Juramenti adjunctionem requirat; quippè quæ bonis moribus adversetur, Juramentum sine necessitate exigendo. Idem Fagn. in Cap. 2. de probat. idem dicere debuisset de Legibus, quæ Clericis dabant licentiam se, Jurejurando interposito, purgare à Criminibus, quæ per Testes fide dignos poterant probari; quia obijciunt periculo pejerandi, & quoad Clericos, antequàm discutiat probationem legitimam per Testes, adeò necessariam in materia Criminali Cap. 12. de Prob. istas Leges commemorat, & reprobat. Idem Autor in Cap. 2. hoc Tit. ostendit, neminem se restringere debere ad unam Probationis speciem, & Bonum publicum, quod alia Probationum genera introduxit, non pati, ut quis eorum usum respuat.

Observationes in CAP. XIII. de PROBATIONE per INSTRUMENTA.

Si Regula I. inferuisset Autor omnes condiciones requisitas, ut Instrumentum sive Privatum, sive Publicum, sit in formâ probante, plerumque Exceptionum XIII. inutiles fuissent, quippè quæ desumantur ex defectu alicujus harum conditionum: porò ex pendent, tam ex usu Loci, quàm ex Jure Comuni.

Ut igitur sub una Regula collocetur, quod in illis continetur, dicere sufficeret, quolibet Instrumentum, juxta receptum in Provincia Jus, confectum, Probationis vires habere; etenim Jus illorum formam non præscribit, nisi, ut probatoria sint. Cap. 5. & 9. de Fide Instrum. loquuntur de Instrumentis privatis, cætera de Instrumentis publicis. Quatuor aliæ Regulae, quæ pertinent ad Locum & Tempus, quo Instrumenta edenda sunt vel ad eorum innovationem, vel ad Probationem amissionis ipsorum, nihil tradunt quod momento careat; sed junctâ, etiam Primâ, non tradunt omnia, quæ circa hoc scitu necessaria sunt; adjiciendæ sunt Regulae XXII. XXIII. Capitulis XII. CUJACIUS; GONZALEZ, FAGNANUS, plures alias circa idem Argumentum Regulas referunt, quæ spectant vel Instrumenta falsa, vel communicationem Actuum; vel Comparationem Probationis per Instrumenta, cum Probatione per Testes. Illæ Regulae collectæ sunt in Tractatu de Judiciis, eaque enucleatæ, quæ expositione indigebant. Sufficiet observare, duos priores asserere, Probationem per Instrumenta, non esse fortiolem Probatione per duos Testes, & vicissim juxta CUJACIUM in Cap. 10. de Fide Instrum. Probatio per quatuor Testes vincere debet Probationem per unicum Instrumentum; sed inde non sequitur, Probationem per Testes plures, quàm duos, esse admissibilem contra id, quod continetur in Instrumento, quod ut legitimum agnatum est; nam quædam sunt Facta, ad quorum Probationem, Leges requirunt Scriptum formâ legitimâ vestitum. Secus est si validitas Instrumenti controversetur. v. gr. Si captatum fuit, per vim extortum, aut per seductionem confectum; si falsum sit; aut aliis vitiis laboret.

laboret, quæ non nisi per Testes probari queant: tunc enim hæc probatio admitti debet adversus Actum. Probatio per Instrumenta necessaria non est, nisi quando eam requirit Lex: probatio testimonialis sufficit quoties non reprobat.

GONZALEZ contendit idcirco Titulum de Testib. antè Titulum de Fide Instrum. & immediatè post Titulum de Probat. collocatum fuisse, quòd Compilatores Textuum Juris & Pontifices aut Principes, qui Compilationibus autoritatem dedere, arbitrati sunt, probationem testimonialiam efficaciorè esse probatione per Instrumenta. Peccat hæc consequentia; nam hæc autoritas Tituli de Testib. provenire potest ex eo, quòd probatio testimonialis communior sit probatione per Instrumenta, cum innumera sint facta, quæ scriptis non mandentur, in quibus proinde probatio testimonialis necessaria est, & probatio per Instrumenta impossibilis. Praterèa, probatio testimonialis locum habet in Instrumentis: quippe quæ continent testimonium voluntatis Partium, & Depositionem Testium, qui illud subscribunt, & Persona publicæ, quæ Instrumentum conficit. Idcirco idem Autor in Cap. 10. de Fide Instrum. consultò discutiens questionem, an probatio per Instrumenta vincat probationem testimonialiam, asserit vincere, si Instrumentum sit Publicum, à viro non suspecto profectum, & formâ legitimâ donatum n. 14. usque ad finem.

Regula contenta Cap. 14. ejusd. Tit. ad rem etiam facit. Dicitur in Capite, Cautionem, cujus causa non exprimitur, esse nullam; sed expressa causa valere, donec falsitas causæ probata fuerit. Cap. 4. de Solution. hic etiam applicari potest, posito quòd ex scripto appareat, pecuniam acceptam fuisse, & is, qui solvit, probet, se illam non debuisse, aut is, qui negat, sibi solutam fuisse, probet, eam sibi debere; nam, primo Casu, admittitur probatio adversus Confessionem debiti, quam fecit is, qui pecuniam accepit, ad probandam solutionem sibi factam contra denegationem numerationis pecuniæ ab illo factam. Vide GONZALEM in Cap. istud. n. 8.

OBSERVATIONES in CAP. XIV. circa Probationem per TESTES.

Hic Autor magis diffusus est, quam circa aliam quamcumque probationem. Id postulavit amplissima copia Textuum de hac loquentium, quæ superat numerum collectivè sumptum eorum, qui de cæteris probationibus tam ingenere, quam in specie, agunt. Exorditur à productione & discussione Testium, undè transit ad coactionem, breviterque delibatis adjunctis & consecutionibus productionis, & discussionis, prolixè disserit de Reprobationibus adversus Testes, quarum refert LVIII. cum quibusdam Replicationibus. Omnes Exceptiones Regule I. reducuntur ad Impedimenta legitima. Itaque eos Autor Regule conjungere potuisset, dicendo, Testes edendos esse coram Judice, & ab eo discutendos nisi legitimo Impedimento distineantur; tàm observando continuâ serie, quanam illa sint Impedimenta, nempe, distantia Locorum, morbus, senectus, infirmitas, aut paupertas Testium, qualitas Personæ sumpta vel è sexu, vel è statu, vel ex dignitate.

Textus, qui Clericos, & speciatim Episcopum, liberat à necessitate sistendi se apud Judicem Sæcularem, ad deponendum, suppositivus est. Quod dicit de Muliere, non ubique admittitur, nisi Dignitas ejus aut Claufura exigat, ut illa domi examinetur. Loquendo Reg. II. de Commissariis ad audiendas Causas, distinguere debuisse Casum, quo hi sunt in districtu Judicis, ab eo, quo extrâ districtum ipsius commorantur: nam, in hoc, Juxta Locum delegandus est; in illo autem, delegari potest quisquis ad id munus

Tom. I.

idoneus est. De illo Casu intelligendum est Cap. 8. de Testib. & attestat.

Exceptiones hujus Regule non obtinent in Judiciis Criminalibus, in quibus Testium cum Reo collatio, quæ apud Gallos dicitur *Confrontation*, necessaria est: idem est de Reg. II. quæ pertinet ad Commissarios, ad receptionem & discussionem Testium, vid. GONZALEM in Cap. VIII. REGULA III. & IV. Spectant tempus, quò Testes produci nequeunt: nempe 1. antè litem Contestationem. 2. Post Publicationem, Depositionem. Utraque plures habet Exceptiones, quæ ad unicam aut duas reducuntur, si considerantur, quoad causam ipsarum Exceptiones Primæ reducuntur ad Casus periculi, ne post litem contestationem Testes audiri nequeant, & Casus, in quibus necessaria non est contestatio, quia Causæ de plano judicandæ sunt. Exceptiones Regule II. rediguntur ad Casus, in quibus depositiones ritè receptæ non fuerunt, aut non satis sufficienter discussæ, & eos, in quibus agitur de aliis negotiis. REGULA V. ferens, audiendos non esse Testes nisi jejunos, extenditur ad Judices, qui jejuni quoque esse debebant; verum ea exolevit.

REGULA VI. VII. VIII. indicant solum Textus, qui loquuntur de injustâ Testium citatione, de exhibitione Testium citatorum, & de penis eorum, qui depositionem, aut discussionem Testium impediunt. Satius fuisset illorum summam dare, nempe Testes vocandi non sunt, nisi cum status Causæ id postulat; providendum est, ut eorum sumptus in itinere, mansione, & reditu, suppeditentur; & excommunicandi sunt Laici, suspendendi autem Clerici, etiam si sint Episcopi Cap. 11. de Rescript. in 6. §. ult. Cap. 37. & 43. de Testib. sub finem. Hanc circa rem Reî Exceptiones XIV. Regule IX. quæ pertinet ad coactionem Testium, rediguntur ad Casus, in quibus excusatur quis à deponendo omnino, vel à deponendo apud Judicem Sæcularem. Decima tertia spectans Judicia Criminalia, falsa est, ut probatum fuit in *Traçatu de Monitoriis*, proinde, quinque Replicationes, quas hic Autor, velut restrictiones hujus Exceptionis asserit, in Regula includuntur, bonum publicum illud sic exigit. Decima Quarta Expositione indiget: falsum est, Cognatos compelli posse ad deponendum adversus Cognatos, in Casibus, in quibus per Leges dispensantur; possunt in Casu, quo Leges ad id eos obligant. Personæ, quas Leges, in quibusdam negotiis, à depositione dispensant, ad eam tenentur, cum sine ipsâ veritas detegi nequit. Idcirco, Canones, qui dispensant Episcopos, atque etiam Clericos à deponendo coram Judice Sæculari, abrogati sunt in multis Regionibus. Canones Regule X. sunt fundamentum usus Monitoriorum: Canones laudati in Exceptione Reg. XI. qui dispensant Episcopum à præstando Juramento in Casu depositionis, abrogati sunt. Reg. XVI. quæ vetat, adhiberi fidem depositioni Personarum vilium atque abjectarum, si absque gehennâ deposuerint, antiquata est; Leges & Canones ejusmodi prohibitionem ferentes exolevere.

Quod dicit de prohibitionem admittendi plures quam Tres editiones Testium, nisi Produçens in Quarta asserat cum jurejurando, Testium productorum se notitiam antèhac non habuisse, aut ipsos prius edere legitime impeditum se fuisse, expositione indiget, quæ reperitur apud GONZALEM in Cap. 15. de Test. & Attest.

Regule circa consecutiones discussionis Testium, indicant solum Textus de Argumento loquentes. In Regulis VIII. circa reprobationem Testium, nullum servat ordinem, multaque iterationes inutiles fecit; quæcumque enim desumuntur ex eo, quòd Testes non habeant qualitates requisitas, uno verbo comprehendi poterant, dicendo, quemlibet Testem illarum aliqua carentem esse reprobabilem, & quoad illarum enumerationem, ad superiora remittendum

Bb 2

erat